

การล้อเลียนลักษณะเฉพาะของนักแสดงบนแพลตฟอร์ม TIKTOK¹

กานต์กมล ขวัญศิริ²

จากการศึกษาการล้อเลียนลักษณะเฉพาะของนักแสดงบนแพลตฟอร์ม TIKTOK มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงประวัติความเป็นมา แนวความคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการล้อเลียนลักษณะเฉพาะของนักแสดงบนแพลตฟอร์มTIKTOK ซึ่งทำให้ผู้ศึกษาเข้าใจว่าลักษณะเฉพาะของนักแสดงซึ่งนักแสดงเป็นบุคคลผู้ถ่ายทอดงานบางประเภทที่ผู้แสดงต้องอาศัย ความวิริยะอุตสาหะความสามารถของตนเอง ด้วยการถ่ายทอดผ่านบุคลิกลักษณะเฉพาะ (personality) ของตนซึ่งเป็นสิ่งที่ติดตัวมาแต่เกิดตามธรรมชาติ จึงต้องให้ความสำคัญคุ้มครองแก่นักแสดง ทั้งนี้ ในปัจจุบันได้มีผู้สร้างสรรค์คอนเทนต์ได้นำเอาลักษณะเฉพาะหรือความเป็นตัวตนของนักแสดงนั้นไปล้อเลียนบนแพลตฟอร์ม TIKTOK โดยไม่รับอนุญาตอันส่งผลกระทบต่อชื่อเสียงและรายได้ของนักแสดง ซึ่งสิทธิในลักษณะเฉพาะหรือความเป็นตัวตานั้นมีความสำคัญกับนักแสดงมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักแสดงมักถูกนำภาพ เสียง ท่าทาง หรือความเหมือนคล้าย มาแสวงประโยชน์เชิงพาณิชย์ด้วย

จากการศึกษาการล้อเลียนลักษณะเฉพาะนักแสดงบนแพลตฟอร์ม TIKTOK ผู้ศึกษาจึงสามารถสรุปประเด็นปัญหา ดังจะกล่าวต่อไปนี้

ประเด็นปัญหาที่หนึ่ง การตีความคำว่า “นักแสดง” การที่บุคคลผู้สร้างสรรค์คอนเทนต์นำเอาลักษณะเฉพาะนักแสดงมาล้อเลียน ไม่ว่าจะเป็นการล้อเลียนลักษณะเฉพาะของตัวละครที่สร้างสรรค์โดยนักแสดง หรือท่าทางการเดินที่เป็นลักษณะเฉพาะ หรือบุคลิกลักษณะเฉพาะตัวโดยแท้ของนักแสดง เห็นได้ว่า บุคคลผู้สร้างคอนเทนต์เป็นผู้แสดงออกเกี่ยวกับศิลปะแขนงใดแขนงหนึ่งซึ่งสามารถแสดงสื่อความหมายได้ด้วยคำพูด เสียงร้อง หรือท่าทาง อันถือว่าเป็นศิลปะการแสดง น่าจะได้รับความคุ้มครองในฐานะนักแสดงตามมาตรา 4 พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ตามบทนิยาม คำว่า “นักแสดงในลักษณะอื่นใด” เพราะกฎหมายไม่ได้บัญญัติว่าบุคคลที่จะได้รับความคุ้มครองในฐานะนักแสดงนั้น ต้องนำงานอันมีลิขสิทธิ์มาทำการแสดง จึงจะได้รับความคุ้มครอง ทั้งนี้ เป็นไปตามความเห็นของนักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิ และอนุสัญญากรุงโรมข้อ 3(A) และข้อ 9

แต่อย่างไรก็ตาม แนวคำพิพากษาในคดีที่ 3332/2555 ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า การกระทำเกี่ยวกับการแสดงของนักแสดงที่จะการคุ้มครองต้องเป็นการแสดงงานอันมีลิขสิทธิ์ เมื่อบุคคลผู้สร้างสรรค์คอนเทนต์มิได้นำงานอันมีลิขสิทธิ์มาทำการแสดง จึงไม่ได้รับความคุ้มครองในฐานะนักแสดง นอกจากนี้ คำว่า แสดง (perform) ตามที่ได้ถูกบัญญัติไว้กฎหมายลิขสิทธิ์ประเทศสหรัฐอเมริกาในมาตรา 101 เห็นได้ว่า บุคคลผู้

¹บทความนี้เรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระ เรื่องการล้อเลียนลักษณะเฉพาะของนักแสดงบนแพลตฟอร์ม TIKTOK โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ รองศาสตราจารย์ ดร.ปภาศรี บัวสวรรค์ และคณะกรรมการสอบ คือ ศาสตราจารย์ ดร. สุมาลี วงษ์วิจิตร และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สมชาย รัตนชื่นสกุล

²นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต (ส่วนกลาง) คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

สร้างสรรค์คอนเทนต์ดังกล่าวเป็นบุคคลที่ได้ทำการแสดงท่าทาง ไม่ว่าจะโดยตรงหรือโดยผ่านเครื่องมืออันเป็นการแสดงภาพตามลำดับหรือการจัดทำเสียงประกอบ การคุ้มครองนักแสดงนั้นตามกฎหมายลิขสิทธิ์ของสหรัฐอเมริกา มาตรา 1101(a) ได้ให้ความคุ้มครองแก่นักแสดงแต่ละคนในการแสดงดนตรีเท่านั้น ดังนั้น บุคคลผู้สร้างสรรค์คอนเทนต์บนแพลตฟอร์ม TIKTOK จึงไม่ได้รับความคุ้มครองในฐานะนักแสดง

ประเด็นปัญหาที่สอง การให้ความคุ้มครองบุคคลผู้สร้างสรรค์คอนเทนต์บนแพลตฟอร์ม TIKTOK เมื่อบุคคลผู้สร้างสรรค์คอนเทนต์บนแพลตฟอร์ม TIKTOK ได้ถ่ายทอดการแสดงโดยการนำลักษณะเฉพาะนักแสดงมาล้อเลียน ไม่ว่าจะเป็นการล้อเลียนลักษณะเฉพาะตัวละครที่สร้างสรรค์โดยนักแสดง การล้อเลียนท่าเต้นที่เป็นลักษณะเฉพาะของนักแสดง และการล้อเลียนลักษณะเฉพาะของนักแสดงที่ติดตัวแต่มากำเนิดหรือตามธรรมชาติหรือที่เรียกว่า “พรสวรรค์” และบันทึกวีดิโอ นั้น อันเป็นการนำงานของบุคคลอื่นมาคิดต่อยอดสร้างสรรค์จนเกิดเป็นงานชิ้นใหม่ เมื่อพิจารณาพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 หมวด 2 สิทธินักแสดง มิได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการล้อเลียนลักษณะเฉพาะนักแสดงไว้ว่าจะได้รับความคุ้มครองหรือไม่ จึงนำหลัก “งานแปลงรูป (transformative works)” ซึ่งเป็นหลักการที่เกิดขึ้นจากการวินิจฉัยคดีลิขสิทธิ์ของศาลประเทศสหรัฐอเมริกาสามารถพิจารณาได้ ดังจะกล่าวต่อไปนี้

1) การล้อเลียนลักษณะเฉพาะตัวละครที่สร้างสรรค์โดยนักแสดง

กรณีที่ 1 การล้อเลียนลักษณะเฉพาะของตัวละครที่สร้างสรรค์โดยนักแสดง ซึ่งผู้สร้างสรรค์คอนเทนต์บน TIKTOK ได้นำเอาเฉพาะลักษณะท่าทางของตัวละครดังกล่าวมาเท่านั้น อาทิ เช่น นำเอาลักษณะท่าทางการพูด ท่าทางการเดิน หรือท่าทางต่าง ๆ ของตัวละคร แม้เป็นการนำงานต้นฉบับไปใช้หรือดัดแปลงเพื่อวัตถุประสงค์ในการล้อเลียน ถือว่าเป็นลักษณะของการแปลงรูปประเภทหนึ่ง แต่การดัดแปลงดังกล่าวเป็นเพียงนำเอาท่าทางคำพูด ท่าทางการเดิน หรือท่าทางต่าง ๆ ของตัวละครที่สร้างสรรค์โดยนักแสดงมาล้อเลียนเท่านั้น มิใช่เป็นการดัดแปลงงานอันมีลิขสิทธิ์ในลักษณะที่วัตถุประสงค์ของงานใหม่ที่แตกต่างไปจากงานเดิม ดังนั้น บุคคลผู้สร้างสรรค์คอนเทนต์บนแพลตฟอร์ม TIKTOK โดยการล้อเลียนลักษณะเฉพาะตัวละครที่สร้างสรรค์โดยนักแสดงได้นำเอาเฉพาะลักษณะท่าทางของตัวละครดังกล่าวไม่ได้รับความคุ้มครองในงาน “งานแปลงรูป (transformative works)”

กรณีที่ 2 การล้อเลียนลักษณะเฉพาะของตัวละครที่สร้างสรรค์โดยนักแสดงซึ่งผู้สร้างสรรค์คอนเทนต์บนแพลตฟอร์ม TIKTOK ได้นำเอาส่วนซึ่งเป็นสาระสำคัญในงานภาพยนตร์หรืองานแพร่เสียงแพร่ภาพอันมีลิขสิทธิ์ของบุคคลอื่นมาใช้โดยไม่ได้รับอนุญาตเห็นว่า ผู้สร้างสรรค์คอนเทนต์ได้นำเอางานต้นฉบับบางส่วนหรือบางตอนที่เป็นส่วนที่มีสาระสำคัญไปใช้หรือดัดแปลงเพื่อวัตถุประสงค์ในการล้อเลียน อันเป็นการเพิ่มเติมสิ่งใหม่ ๆ เข้าไปในการดัดแปลงถือว่าเป็นลักษณะของการแปลงรูปประเภทหนึ่ง ไม่ละเมิดลิขสิทธิ์ในงานต้นฉบับ เนื่องจากถือเป็นการใช้งานโดยธรรมและเกิดงานสร้างสรรค์ใหม่ที่มีวัตถุประสงค์ในงานเพื่อล้อเลียน (parody) และสุนทรีภาพใหม่ขึ้นที่แตกต่างไปจากงานต้นฉบับเดิม ทั้งนี้ เมื่อวัตถุประสงค์ในงานต่างกันทำให้งานใหม่ไม่เป็นการเข้าไปแทนที่งานต้นฉบับและไม่ก่อให้เกิดผลกระทบในเชิงพาณิชย์ต่องานต้นฉบับตามมาตรา 107 กฎหมายลิขสิทธิ์ของสหรัฐอเมริกา ดังนั้น

บุคคลผู้สร้างสรรค์คอนเทนต์บนแพลตฟอร์ม TIKTOK โดยการล้อเลียนลักษณะเฉพาะตัวละครที่สร้างสรรค์โดยนักแสดงซึ่งผู้สร้างสรรค์คอนเทนต์บนแพลตฟอร์ม TIKTOK ได้นำเอาส่วนซึ่งเป็นสาระสำคัญในแพร่เสียงแพร่ภาพอันมีลิขสิทธิ์ของบุคคลอื่นมาใช้โดยไม่ได้รับอนุญาตเมื่อวัตถุประสงค์ในงานต่างกันทำให้งานใหม่ไม่เป็นการเข้าไปแทนที่งานต้นฉบับได้รับความคุ้มครองในงาน “งานแปลงรูป (transformative works)”

2) การล้อเลียนท่าเต้นที่เป็นลักษณะเฉพาะของนักแสดง

การล้อเลียนท่าทางเต้นที่เป็นลักษณะเฉพาะของนักแสดงเป็นการนำงานต้นฉบับงานนาฏกรรมอันมีลิขสิทธิ์ไปใช้หรือดัดแปลงเพื่อวัตถุประสงค์ในการล้อเลียนมีลักษณะเป็นการสร้างสรรค์งานชิ้นใหม่ ถือว่างานแปลงรูปประเภทหนึ่ง อีกทั้งเมื่อผู้สร้างสรรค์คอนเทนต์มีความคิดสร้างสรรค์ต่อยอดและพัฒนาอันทำให้เกิดงานสร้างสรรค์รูปแบบใหม่ที่มีวัตถุประสงค์แตกต่างไปจากเดิม และสุนทรียภาพใหม่ขึ้นที่แตกต่างไปจากงานต้นฉบับเดิม ดังนั้น บุคคลผู้สร้างสรรค์คอนเทนต์บนแพลตฟอร์ม TIKTOK โดยการล้อเลียนท่าเต้นที่เป็นลักษณะเฉพาะของนักแสดงได้รับความคุ้มครองในงาน “งานแปลงรูป (transformative works)”

3) การล้อเลียนลักษณะเฉพาะของนักแสดงที่ติดตัวมาแต่กำเนิดหรือตามธรรมชาติ

การที่ผู้สร้างสรรค์คอนเทนต์ล้อเลียนลักษณะเฉพาะของนักแสดงที่ติดตัวมาแต่กำเนิดหรือตามธรรมชาติ เห็นได้ว่าเป็นการนำงานต้นฉบับไปใช้หรือดัดแปลงเพื่อวัตถุประสงค์ในการล้อเลียน ถือว่าเป็นลักษณะของการแปลงรูป ประเภทหนึ่ง อันทำให้เกิดเป็นงานสร้างสรรค์ใหม่ แต่อย่างไรก็ตาม เมื่องานต้นฉบับมิใช่งานอันมีลิขสิทธิ์จึงไม่เป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ แม้ผู้สร้างสรรค์คอนเทนต์ได้นำงานของบุคคลอื่นไปใช้ในวัตถุประสงค์ใหม่ แต่เห็นได้ว่า การนำลักษณะเฉพาะของบุคคล นิสัยที่แสดงออก รูปพรรณ และความเป็นเอกลักษณ์ของนักแสดงซึ่งผู้สร้างสรรค์คอนเทนต์นำมาล้อเลียนไม่ว่าจะเป็นคอนเทนต์ “ตำนานส้มหยด” คอนเทนต์ “สบายดีหรือไอ้สัตว์” หรือคอนเทนต์ “ท่าทางการเดินที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของชาร์ลี แชปลิน” ซึ่งเป็นงานต้นฉบับที่มีงานอันมีลิขสิทธิ์จึงไม่ได้รับความคุ้มครองในงานแปลงรูป (Transformative Works)

ดังที่กล่าวมาข้างต้น ในประเด็นปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองบุคคลผู้สร้างสรรค์คอนเทนต์บนแพลตฟอร์ม TIKTOK นั้น เมื่อพิจารณาหลัก “งานแปลงรูป (transformative works)” เห็นได้ว่า กรณีที่บุคคลผู้สร้างสรรค์คอนเทนต์บนแพลตฟอร์ม TIKTOK โดยการล้อเลียนลักษณะเฉพาะตัวละครที่สร้างสรรค์โดยนักแสดงซึ่งผู้สร้างสรรค์คอนเทนต์บนแพลตฟอร์ม TIKTOK ได้นำเอาส่วนซึ่งเป็นสาระสำคัญในแพร่เสียงแพร่ภาพอันมีลิขสิทธิ์ของบุคคลอื่นมาใช้โดยไม่ได้รับอนุญาตและบุคคลผู้สร้างสรรค์คอนเทนต์บนแพลตฟอร์ม TIKTOK โดยการล้อเลียนท่าทางเต้นเมื่อวัตถุประสงค์ในงานต่างกันทำให้งานใหม่ไม่เป็นการเข้าไปแทนที่งานต้นฉบับได้รับความคุ้มครองในงาน “งานแปลงรูป (transformative works)”

ประเด็นปัญหาที่สาม การกระทำละเมิดสิทธินักแสดงบนแพลตฟอร์ม TIKTOK เมื่อมีบุคคลผู้สร้างสรรค์คอนเทนต์บนแพลตฟอร์ม TIKTOK ซึ่งได้นำเอาลักษณะเฉพาะของนักแสดงมาล้อเลียน ไม่ว่าจะ

เป็นการนำเอาบุคลิกลักษณะของนักแสดง มาดัดแปลง แก้ไข เลียนแบบ หรือล้อเลียนเพื่อก่อให้เกิดความตลกขบขัน โดยไม่ได้รับอนุญาตจากนักแสดง พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 52 ได้วางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการกระทำละเมิดสิทธินักแสดงมี 2 ประเภท ดังนี้

1) การกระทำเกี่ยวกับการแสดงโดยไม่ได้รับอนุญาตจากนักแสดงตามมาตรา 44

(1) พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 44(1) สอดคล้องบทบัญญัติข้อ 7 paragraph 1(A) ของอนุสัญญากรุงโรม โดยบุคคลผู้สร้างสรรค์คอนเทนต์บนแพลตฟอร์ม TIKTOK ละเมิดสิทธินักแสดงหรือไม่ สามารถแบ่งพิจารณาได้ 2 กรณี ดังนี้

กรณีที่หนึ่ง เมื่อบุคคลผู้สร้างสรรค์คอนเทนต์บนแพลตฟอร์ม TIKTOK ไม่ว่าจะเป็นการล้อเลียนลักษณะเฉพาะตัวละครที่สร้างสรรค์โดยนักแสดง และการล้อเลียนทำเด่นที่เป็นลักษณะเฉพาะของนักแสดง ในกรณีที่มิได้นำสิ่งบันทึกการแสดงที่มีการบันทึกไว้แล้วมาสร้างสรรค์คอนเทนต์เผยแพร่ต่อสาธารณชน เห็นได้ว่า บุคคลผู้สร้างสรรค์คอนเทนต์มิได้กระทำการแพร่เสียงและหรือแพร่ภาพ หรือเผยแพร่ต่อสาธารณชนซึ่งการแสดงที่ยังไม่มีการบันทึกการแสดงไว้โดยไม่ได้รับอนุญาตจากนักแสดงก่อนกระทำดังกล่าว ดังนั้น บุคคลผู้สร้างสรรค์คอนเทนต์มิได้กระทำการอันละเมิดสิทธินักแสดง

กรณีที่สอง เมื่อบุคคลผู้สร้างสรรค์คอนเทนต์บนแพลตฟอร์ม TIKTOK ไม่ว่าจะเป็นการล้อเลียนลักษณะเฉพาะตัวละครที่สร้างสรรค์โดยนักแสดง และการล้อเลียนทำเด่นที่เป็นลักษณะเฉพาะของนักแสดง และกรณีที่นำเอาสิ่งบันทึกการแสดงที่มีการบันทึกไว้แล้วมาสร้างสรรค์คอนเทนต์เผยแพร่ต่อสาธารณชน เห็นได้ว่า คำว่า “สิ่งบันทึกการแสดง” มิได้บัญญัติไว้ชัดเจน แต่ “สิ่งบันทึกการแสดง” นำความรวมถึงสิ่งบันทึกเสียง บันทึกภาพ หรือสิ่งบันทึกเสียงและภาพ แต่อย่างไรก็ตาม กฎหมายบัญญัติว่า “เว้นแต่จะเป็นการแพร่เสียงแพร่ภาพ หรือเผยแพร่ต่อสาธารณชนจากสิ่งที่ยังไม่มีการบันทึกไว้แล้ว” ด้วยเหตุผลนี้ การกระทำของบุคคลผู้สร้างสรรค์คอนเทนต์ดังกล่าวจึงมิใช่การกระทำละเมิดสิทธิแต่เพียงผู้เดียว (Exclusive rights)

(2) พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 44(2) สอดคล้องบทบัญญัติข้อ 7 paragraph 1(B)

เมื่อบุคคลผู้สร้างสรรค์คอนเทนต์บนแพลตฟอร์ม TIKTOK ไม่ว่าจะเป็นการล้อเลียนลักษณะเฉพาะตัวละครที่สร้างสรรค์โดยนักแสดง และการล้อเลียนทำเด่นที่เป็นลักษณะเฉพาะของนักแสดง กรณีที่มิได้เป็นการนำบันทึกการแสดงของตนที่ยังไม่เคยมีการบันทึกไว้ ซึ่งเพียงแต่นำเอาลักษณะเฉพาะของนักแสดงดังกล่าวมาล้อเลียนเท่านั้น ดังนั้น บุคคลผู้สร้างสรรค์คอนเทนต์มิได้กระทำการอันละเมิดสิทธินักแสดง

(3) พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 53 ตามมาตรา 44 (3) สอดคล้องบทบัญญัติข้อ 7 paragraph 1(C) (I)-(III)

กรณีที่หนึ่ง เมื่อบุคคลผู้สร้างสรรค์คอนเทนต์บนแพลตฟอร์ม TIKTOK ซึ่งได้นำเอาลักษณะเฉพาะของนักแสดงมาล้อเลียน ไม่ว่าจะเป็นการล้อเลียนลักษณะเฉพาะตัวละครที่สร้างสรรค์โดยนักแสดง และการล้อเลียนทำเด่นที่เป็นลักษณะเฉพาะของนักแสดง กรณีมิได้นำสิ่งบันทึกการแสดงที่มีการ

บันทึกไว้แล้วมาสร้างสรรค์คอนเทนต์เผยแพร่ต่อสาธารณชน จึงเห็นได้ว่ามิใช่เป็นการทำซ้ำงานโดยไม่ได้รับอนุญาตจากนักแสดง ทั้งนี้ กฎหมายลิขสิทธิ์มิได้บัญญัติเกี่ยวกับการกระทำละเมิดอันเป็นการดัดแปลงลักษณะเฉพาะซึ่งเป็นสิทธิแต่เพียงผู้เดียวของนักแสดง (Exclusive rights) ไว้ ดังนั้น บุคคลผู้สร้างสรรค์คอนเทนต์มิได้กระทำการอันละเมิดสิทธินักแสดง

กรณีที่สอง เมื่อบุคคลผู้สร้างสรรค์คอนเทนต์บนแพลตฟอร์ม TIKTOK ซึ่งได้นำเอาลักษณะเฉพาะของนักแสดงมาล้อเลียน ไม่ว่าจะเป็นการล้อเลียนลักษณะเฉพาะตัวละครที่สร้างสรรค์โดยนักแสดง และการล้อเลียนท่าเต้นที่เป็นลักษณะเฉพาะของนักแสดง กรณีที่นำเอาสิ่งบันทึกการแสดงมาสร้างสรรค์คอนเทนต์เผยแพร่ต่อสาธารณชน เห็นได้ว่า บุคคลผู้สร้างสรรค์คอนเทนต์ได้ทำซ้ำงานโดยไม่ได้รับอนุญาตจากนักแสดง ดังนั้น บุคคลผู้สร้างสรรค์คอนเทนต์กระทำละเมิดต่อสิทธินักแสดง นอกจากนี้ การที่บุคคลผู้สร้างสรรค์คอนเทนต์ได้ทำซ้ำสิ่งบันทึกการแสดง อันนำไปสู่การโปรโมตแบรนด์ หรือรีวิวลสินค้าจากแบรนด์ต่าง ๆ เป็นการแสวงหาประโยชน์ในเชิงพาณิชย์จากชื่อเสียงของนักแสดง และเป็นการกระทบกระเทือนถึงสิทธิโดยชอบด้วยกฎหมายของนักแสดงเกินสมควร ดังนั้น การกระทำละเมิดของบุคคลผู้สร้างสรรค์คอนเทนต์ไม่เข้าข้อยกเว้นการละเมิดสิทธินักแสดง

แต่อย่างไรก็ตาม การที่บุคคลผู้สร้างสรรค์คอนเทนต์บนแพลตฟอร์ม TIKTOK ซึ่งได้นำเอาลักษณะเฉพาะที่ติดตัวแต่มากำเนิดหรือตามธรรมชาติของนักแสดงมาล้อเลียนโดยไม่ได้นำเอาสิ่งบันทึกการแสดงออกเผยแพร่ต่อสาธารณชน เพียงแต่นำเอาลักษณะเฉพาะที่ติดตัวแต่มากำเนิดหรือตามธรรมชาติของนักแสดงมาล้อเลียน มิใช่การกระทำอันเกี่ยวกับ “การแสดง” ของนักแสดง ดังนั้น บุคคลผู้สร้างสรรค์คอนเทนต์มิได้กระทำการอันละเมิดสิทธินักแสดง

2) สิทธิในการได้รับค่าตอบแทนตามมาตรา 45

เมื่อบุคคลผู้สร้างสรรค์คอนเทนต์ได้นำเอาสิ่งบันทึกเสียงมาสร้างสรรค์คอนเทนต์ออกเผยแพร่บนแพลตฟอร์ม TIKTOK นั้น เห็นได้ว่า ทำให้ปรากฏต่อสาธารณชนโดยวิธีอื่นใดซึ่งงานที่ได้จัดทำขึ้นอันถือเป็นการเผยแพร่ต่อสาธารณชน ทั้งนี้ ถ้าการกระทำของบุคคลผู้สร้างสรรค์คอนเทนต์บนแพลตฟอร์ม TIKTOK เป็นการโปรโมตแบรนด์ หรือรีวิวลสินค้าจากแบรนด์ต่าง ๆ เห็นได้ว่า บุคคลผู้สร้างสรรค์คอนเทนต์มีการนำสิ่งบันทึกเสียงการแสดงออกเผยแพร่ต่อสาธารณชนเพื่อวัตถุประสงค์ทางการค้า ดังนั้น บุคคลผู้สร้างสรรค์คอนเทนต์ดังกล่าวจึงต้องจ่ายค่าตอบแทนเป็นธรรมให้แก่นักแสดง

แต่อย่างไรก็ตาม การที่บุคคลผู้สร้างสรรค์คอนเทนต์บนแพลตฟอร์ม TIKTOK ซึ่งได้นำเอาลักษณะเฉพาะของนักแสดงมาล้อเลียน ไม่ว่าจะเป็นการล้อเลียนลักษณะเฉพาะตัวละครที่สร้างสรรค์โดยนักแสดง และในการล้อเลียนท่าเต้นที่เป็นลักษณะเฉพาะของนักแสดง ได้นำเอาสิ่งบันทึกการแสดงในส่วนที่เป็นการบันทึกภาพหรือบันทึกภาพและเสียงมาสร้างสรรค์คอนเทนต์ เห็นได้ว่า บุคคลผู้สร้างสรรค์คอนเทนต์ดังกล่าวไม่จำเป็นต้องจ่ายค่าตอบแทนเป็นธรรมให้แก่นักแสดงตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 45 แต่เมื่อพิจารณา Rome Convention 1961 ข้อ 12 เห็นได้ว่าการบันทึกภาพหรือบันทึกภาพและเสียง

เป็นการนำสิ่งบันทึกการแสดงของนักแสดงไปเผยแพร่ต่อสาธารณชนอันเป็นการแพร่เสียงแพร่ภาพซึ่งเป็นสิทธิที่นักแสดงได้รับค่าตอบแทนจากผู้สร้างสรรค์คอนเทนต์ดังกล่าว

นอกจากนี้ กฎหมายลิขสิทธิ์ประเทศสหรัฐอเมริกาได้บัญญัติคุ้มครองรับรองสิทธินักแสดงเฉพาะนักแสดงที่มีการแสดงดนตรีกรรมเท่านั้น มิได้บัญญัติเกี่ยวกับการกระทำต่อสิทธินักแสดงประเภทอื่นไม่ว่าจะเป็นการแสดงในงานนาฏกรรม หรือภาพยนตร์ เป็นต้น อีกทั้งยังมิได้บัญญัติเกี่ยวกับการนำสิ่งบันทึกการแสดงไม่ว่าจะเป็นการทำซ้ำหรือดัดแปลงสิ่งบันทึกเสียงหรือเสียงและภาพที่ถูกบันทึกไว้แล้ว ดังนั้น เมื่อบุคคลผู้สร้างสรรค์คอนเทนต์บนแพลตฟอร์ม TIKTOK ซึ่งได้นำเอาลักษณะเฉพาะของนักแสดงมาล้อเลียนมิได้กระทำการอันละเมิดสิทธินักแสดงตาม The Copyright Act 1976 มาตรา 1101(a)

จากการศึกษาค้นคว้าการล้อเลียนลักษณะเฉพาะของนักแสดงบนแพลตฟอร์ม TIKTOK ผู้ศึกษาเห็นว่าข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

1) พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 4 ควรบัญญัติเพิ่มเติมเกี่ยวกับการตีความ คำว่า “นักแสดงในลักษณะอื่นใด” นั้น ต้องบัญญัติให้ชัดเจนว่าครอบคลุมถึงบุคคลที่เป็นผู้ที่ถ่ายทอดงานวรรณกรรมหรือศิลปกรรม และให้ขยายความคุ้มครองให้แก่นักแสดงโดยไม่จำเป็นต้องมาจากการแสดงในงานวรรณกรรมหรืองานศิลปกรรมก็ได้ และคุ้มครองเกี่ยวกับศิลปินที่แสดงออกจากการแสดงหลาย ๆ อย่างในรายการเดียว (Variety artists) และศิลปินละครสัตว์ (Circus Artists) การแสดง Variety artists จะขยายความคุ้มครองนักแสดงตามความหมายนี้ให้ครอบคลุมถึงนักแสดงที่แสดงออกถึงศิลปะพื้นบ้านของแต่ละท้องถิ่น เช่นเดียวกับอนุสัญญากรุงโรม

นอกจากนี้ ควรบัญญัติเพิ่มเติมบทนิยามคำว่า “การแสดง” ว่าการแสดงที่จะได้รับความคุ้มครองนั้นต้องมีลักษณะการการถ่ายทอดการการแสดงท่าทางไม่ว่าในรูปแบบใด ๆ รวมถึงลักษณะเฉพาะนักแสดงที่ไม่ใช่การแสดงอิริยาบถตามธรรมชาติอันแสดงออกเพื่อให้เกิดความชัดเจนในกรณีที่มีประเด็นปัญหาการโต้เถียงว่าการแสดงอย่างไรจึงได้รับความคุ้มครองในฐานะนักแสดง

2) พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 หมวด 2 สิทธินักแสดง ควรมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการล้อเลียนลักษณะเฉพาะนักแสดงไว้ โดยนำหลักการคุ้มครองในงาน “งานแปลงรูป (transformative works)” ที่เกิดขึ้นจากการวินิจฉัยคดีลิขสิทธิ์ของศาลประเทศสหรัฐอเมริกามาใช้เป็นแนวทางในการบัญญัติกฎหมายโดยบัญญัติว่างานต้นฉบับอันมีลิขสิทธิ์ของบุคคลอื่นโดยไม่ได้รับอนุญาต ถ้างานแปลงรูปนั้นมีวัตถุประสงค์ของงานหรือลักษณะการนำไปใช้ที่แตกต่างจากงานต้นฉบับหรือสุนทรียภาพที่นำไปใช้ที่แตกต่างจากงานต้นฉบับต้องได้รับความคุ้มครองในงาน “งานแปลงรูป (transformative works)” ดังกล่าว

3) พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 บทนิยามมาตรา 4 ควรบัญญัติเพิ่มเติม คำว่า “บันทึกการแสดง” ให้มีความชัดเจนว่าสิ่งบันทึกการแสดงนั้นจะหมายความเฉพาะสิ่งบันทึกเสียง บันทึกภาพ หรือรวมถึงสิ่งบันทึกเสียงและภาพ แต่อย่างไรก็ตาม บทบัญญัติในมาตรา 44 มิได้บัญญัติถึงการกระทำละเมิดซึ่งการทำซ้ำหรือดัดแปลงการแพร่เสียงแพร่ภาพ หรือเผยแพร่ต่อสาธารณชนจากสิ่งบันทึกการแสดงที่มีบุคคลอื่นได้รับอนุญาตเพื่อวัตถุประสงค์ทางการค้า หรือแสวงหาประโยชน์ในเชิงพาณิชย์จากชื่อเสียงของ

นักแสดงอันถือว่าเป็นการละเมิดสิทธิของนักแสดง จึงควรแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติมาตรา 44 ในส่วนที่กล่าวมาข้างต้น

นอกจากนี้ สิทธิในการได้รับค่าตอบแทนตามมาตรา 45 มิได้บัญญัติไว้ครอบคลุมถึงสิ่งบันเทิงภาพและหรือสิ่งบันเทิงเสียงและภาพด้วย อีกทั้งกฎหมายไม่ได้บัญญัติว่าบุคคลที่นำเอาสิ่งบันเทิงเสียงไปแพร่เสียงหรือเผยแพร่ต่อสาธารณชนต้องขออนุญาตจากนักแสดง แต่กลับกำหนดเพียงให้ค่าตอบแทนที่เป็นธรรมให้แก่นักแสดงเท่านั้น เห็นได้ว่าควรบัญญัติบทบัญญัติมาตรา 45 เพิ่มเติมให้ชัดเจนว่า รวมถึงสิ่งบันเทิงภาพ และหรือสิ่งบันเทิงเสียงและภาพด้วย และการบุคคลอื่นนำเอาสิ่งบันเทิงเสียงไปแพร่เสียงหรือเผยแพร่ต่อสาธารณชนต้องขออนุญาตจากนักแสดงเช่นเดียวกับอนุสัญญากรุงโรม

เอกสารอ้างอิง

จักรกฤษณ์ ควรวจน์. กฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร และ เครื่องหมายการค้า, พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร : นิติธรรม, 2559.

ชมพูนุช ศิริสวัสดิ์. “งานแปลงรูป (Transformative Works).” วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2561.

ปณิธาน พูลรักษ์. “ปัญหาในการคุ้มครองลิขสิทธิ์ในงานอันมีลักษณะเป็นการล้อเลียนผลงานต้นฉบับ.”

วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2556.

รัชชชัย สุขผลศิริ. คำอธิบายกฎหมายลิขสิทธิ์. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2529.

สุมาลี วงษ์วิฑิต. “กฎหมายเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา,” ในเอกสารประกอบการสอนวิชากฎหมายเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2551.

สุตรีญา ฉัตรมหากุลชัย. “การคุ้มครองบุคลิกลักษณะตัวละคร.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, 2553.

สมชาย รัตนเชื้อสกุล. “การแปรรูปสำเนาในงานอันมีลิขสิทธิ์: ข้อพิจารณาจาก คดีกู เกิ้ล.” วารสารวิชาการ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย 8, 1 (มิถุนายน 2559) : 149.

อรพรรณ พันธ์พัฒนา. คำอธิบายกฎหมายลิขสิทธิ์. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2557.